

Lekár a prírodovedec: Karol Brančík (1842 – 1915)

MUDr. László Kiss, CSc., dr. habil.

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Bratislava

17. novembra sme si pripomínali sté výročie smrti dr. Karola Brančíka, župného lekára, významného bádateľa rastlinnej a živočíšnej ríše Považia, organizátora spolkového života v Trenčíne.

Karol Jozef Brančík (Brancsik) sa narodil 13. marca 1842 v Starej Bystrici. Jeho materčinou bola nemčina. Základné vedomosti získal u svojho otca, učiteľa, zmaturoval v Šoproni. Medicínu študoval vo Viedni, v Prahe a v dolnorakúskom Štajerskom Hradci (Graz), kde roku 1872 promoval. Po nemocničnej praxi sa vrátil domov a roku 1873 začal praktizovať v Beckove. Tu sa oženil s Paulou, dcérou slovenského národovca, Karola Bórika.

Roku 1874 sa presťahovali do Trenčína, kde jeho lekárska kariéra bola priamočiara: začal ako okresný lekár, od roku 1878 bol riaditeľom trenčianskej župnej nemocnice a od roku 1879 bol súčasne aj hlavným lekárom Trenčianskej župy. Vo funkcii hlavného lekára výrazne prispel k rozvoju zdravotníctva župy. Úspešne bojoval s trachómom. Tento nákazlivý zápal spojoviek a rohovky, vedúci často k oslepnutiu, bol rozšírený najmä okolo Žiliny a Bytče. Roku 1893 Brančík vydal rozsiahlu štúdiu o šírení trachómu v Trenčianskej župe.

Vtedy však už bolo jeho meno známe po celom Uhorsku, a to nielen lekárom. Už roku 1877 bol iniciátorom založenia Prírodovedného spolku Trenčianskej župy. Brančík bol postupne jeho tajomníkom, podpredsedom a od r. 1886 jeho predsedom. Bol aj aktívnym prispievateľom do ročeniek spolku. V rokoch 1878 – 1910 vyšlo 33 zväzkov ročeniek s titulným listom v maďarčine a nemčine. Vďaka aj týmto zväzkom, odoslaným spolkom podobného zamerania nielen v Uhorsku, ale aj v zahraničí, stal sa Trenčín roku 1897 usporiadateľom 29. Putovnej schôdze uhorských lekárov a prírodovedcov. Podpredsedom podujatia sa stal dr. Brančík. R. 1911 bol zase iniciátorom založenia Muzeálnej spoločnosti, pomocou ktorej sa mu podarilo zrealizovať svoj dávny sen: múzeum v Trenčíne. Múzeum obohatil svojimi prírodovednými a numizmatickými zbierkami.

Brančíkov záujem o prírodu sa prejavil už počas jeho medicínskych rokov. Roku 1871 vydal v nemčine štúdiu „Chrobáky Štajerskej oblasti“. Založením prírodovedného spolku v Trenčíne tento záujem našiel svoje fórum v ročenkách spolku. V nich Brančík publikoval výsledky svojho zoologického a botanického bádania na území dnešného Slovenska, ale i na Balkáne, kam pod-

nikol študijné cesty. Stal sa uznávaným entomológom a malakozoológom, čiže vedcom hmyzu a mäkkýšov. Bol zvolený za člena Uhorskej prírodovednej spoločnosti, ako i korešpondujúcim členom Španielskej akadémie prírodných vied.

Dr. Brančík zomrel 17. novembra 1915 v Trenčíne. Počas jeho života jeho činnosť, najmä jeho publicistika v maďarčine a nemčine, jeho korešpondencia so slovenským botanikom, Jozefom Ľudovítom Holubym, v nemčine, vyvolala kritiku národovcov. Dnes súhlasíme s historikom medicíny, dr. Junasom: I keď fakticky nebol Slovákom, patrí dr. Brančík do nášho povedomia ako osobnosť slovenskej kultúrnej histórie. V používaní spomínaných jazykov bola určitá, dobou vynutená cieľavedomosť: maďarčinu používal vtedy, ak chcel oboznámiť výsledkami svojho bádania kolegov v Uhorsku, nemčinu zase vtedy, keď adresátmi jeho štúdií boli predovšetkým prírodovedci v zahraničí.

MUDr. László Kiss, CSc., dr. habil.

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety
Palackého č. 1, 810 00 Bratislava
kiss.agi@panelnet.sk
